

Forvaltningsplan 2019 - 2022

Christiansfeld

- en brødremenighedsby

Forsidefoto: Eva Kristensen

INDHOLD

INDLEDNING	4
1. INTRODUKTION	6
Baggrund	6
Formål	6
Vision	7
2. CHRISTIANSFELD	8
Kulturelle verdensarvs værdier	9
Byplanmæssige verdensarvs værdier	10
Arkitektoniske verdensarvs værdier	13
Målsætninger og fokusområder/udfordringer	14
3. TURISME	18
Bæredygtig turisme	18
Økonomisk potentiale	19
Kommunikation	19
Målsætninger og fokusområder/udfordringer	21
4. FORMIDLING, UDDANNELSE OG BORGERINDDRAGELSE	22
Formidling og uddannelse	22
Forskning	24
Intern kompetenceudvikling	24
Borgerinddragelse	25
Målsætninger og fokusområder/udfordringer	26
5. FORVALTNING	28
Organisation og myndigheder	28
Udpegninger og lovsikret beskyttelse	29
Samarbejdsrelationer	32
Monitorering	34
Finansiering	36
Målsætninger og fokusområder/udfordringer	36
KOLOFON	39
BILAG	40

INDLEDNING

Forvaltningsplanen er det overordnede styringsredskab for Christiansfeld som verdensarv. Forvaltningsplanen er således en værktøjskasse, der samler alle redskaber og strategier til at bevare og sikre de enestående universelle værdier i Christiansfeld.

Forvaltningsplanen skal både bevare og sikre Christiansfeld, men også favne fremtidige initiativer og idéer.

Det er hensigten med forvaltningsplanen at sikre, at Christiansfelds arkitektoniske, kulturelle og byplanmæssige verdensarvs værdier forvaltes ud fra en både helhedsorienteret og bæredygtig tilgang.

Forvaltningsplanen skal evalueres og revideres hvert fjerde år, og forvaltningsplanen skitserer målsætninger og udfordringer inden for de forskellige indsatsområder.

1. INTRODUKTION

”Forvaltningsplanen 2019-2022” er tredje dokument i rækken:

1. Forvaltningsplan 2014
2. Evaluering 2017
3. Revidering af Forvaltningsplan 2019-2022

Ovennævnte dokumenter er sammen med Formidlingsstrategien, Kommunikationsstrategien og strategien for Bæredygtig Turisme at finde på Christiansfeld Centrets hjemmeside under fanen UNESCO.

Baggrund

Den 4. juli 2015 blev Christiansfeld udnævnt til Verdensarv af UNESCO’s verdensarvskomiteé og optaget på verdensarvslisten i henhold til kriterierne III og IV.

Kriterie III: ”Bærer et enestående, eller i det mindste sjældent, vidnesbyrd om en kulturel tradition eller om en levende eller uddød civilisation”.

Kriterie IV: ”Er et fremragende eksempel på en type bygningsværk, arkitektonisk eller teknologisk samling, som illustrerer et eller flere betydelige trin i menneskets historie”.

Formål

Formålet med forvaltningsplanen er at lave en værktøjskasse, der samler alle de redskaber, der er til rådighed i forhold til at bevare og sikre Christiansfelds enestående værdier.

Herunder:

- At formidle hvordan Christiansfelds enestående værdier er præsenteret gennem byplanen, arkitekturen og kulturen.

- At forholde sig til eventuelle udfordringer og trusler, der er for at bevare de unikke værdier for eftertiden.

- At sikre en fortsat inddragelse af borgerne i Christiansfeld i forhold til at varetage verdensarvsverdiene for at fastholde interessen og respekten for dem.

Vision

Christiansfeld Forvaltningsgruppe har i 2016 vedtaget følgende vision:

Som UNESCO kulturverdensarv tilbyder Christiansfeld den gode oplevelse i en levende by, hvor arkitektur- og kulturhistoriske værdier i samspil med mennesker og aktiviteter skaber levende fortællinger. Ud fra et ønske om beskyttelse gennem benyttelse bidrager Christiansfeld Forvaltningsgruppe aktivt til bevaring, udvikling og formidling af verdensarven lokalt, nationalt og internationalt.

Vi vil udvikle Christiansfeld som verdensarvssted i dialog og samarbejde med lokale, nationale og internationale aktører og stå på mål for at:

- Skabe en bæredygtig og respektfuld udvikling, hvor nye tiltag sker i harmoni med de autentiske historiske rammer og kvaliteter.
- Sikre stærk lokalt forankret opbakning til udviklingen af Christiansfeld som verdensarvssted gennem åbenhed, dialog og inddragelse samt ved at give tilbage til byen og dens borgere.
- Markedsføre verdensarven og tiltrække flere besøgende samt udvikle kvalificeret og målrettet formidling, der møder besøgende i øjenhøjde og med godt værtskab via forskellige platforme – et særligt fokus på at skabe engagerende formidling for børn

FAKTA:

UNESCOs verdensarvsliste:

UNESCOs verdensarvsliste omfatter pr. juli 2018 1.092 steder, heraf 845 kulturarv, 209 naturarv og 38 blandede verdensarvssteder.

I Rigsfællesskabet er der 10 verdensarvssteder:

- Jelling Monumenterne
- Kronborg
- Roskilde Domkirke
- Vadehavet
- Stevns Klint
- Parforce Jagtlandskabet i Nordsjælland
- Christiansfeld
- Ilulissat Isfjord
- Kujataa: Nordbo- og inuitlandbrug ved randen af Indlandsisen.
- Aasivissuit - Nipisat

2. CHRISTIANSFELD

Christiansfeld er planlagt som en kristen idealby. Et samfund med et enkelt og velordnet liv reguleret af Brødremenighedens traditioner. Den verdensomspændende Brødremenighed opførte oprindeligt 27 menighedsbyer fordelt over hele verden. Christiansfeld er den tredje sidst opførte og bedst bevarede og dermed et exceptionelt udtryk for Brødremenighedens kultur.

Byen er grundlagt i 1773, da kong Christian VII havde inviteret Brødremenigheden fra Herrnhut. Et unikt stykke verdensarv med gennemført byplanlægning, lange lige gader og imponerende arkitektur. En enestående by, hvor Brødremenighedens traditioner og det gode håndværk fortsat holdes i hævd.

Christiansfelds byplan og arkitektur afspejler Brødremenighedens samfundsstruktur, der baseres på fællesskabets tro og idéen om et godt kristent liv.

Med kirkepladsen i byens centrum, byens opdeling i en brødre- og søstre-side med de tre store korhuse, er Christiansfeld et udtryk for, hvorledes troen og fællesskabet blev betragtet som det centrale og betydningsfulde i menighedslivet.

Christiansfeld blev skræddersyet til at opfylde behovene for, at medlemmer af Brødremenigheden kunne leve et godt liv i overensstemmelse med Brødremenighedens kristne og kulturelle værdier. Hermed illustrerer Christiansfeld en enestående sammenhæng imellem bystrukturen og menighedskulturen.

De tre store korhuse, Brødrehuset for ugifte mænd, Søstrehuset for ugifte kvinder og Enkehuset med hver sin Korsal til daglige andagter, bibellæsning, bøn og salmesang, vidner om Brødremenighedens samfundsstruktur baseret på fællesskabets tro.

Korhusene og livet deri opfylder behovene for, at ugifte kvinder og mænd kunne leve adskilt, men hvert køn sammen i et fælles hjem, der også var et åndeligt, arbejdsmæssigt- og økonomisk fællesskab.

Christiansfeld er resultatet af den udvikling, Brødremenighedens sam-

FAKTA:

Medlemmer af Brødre-
menigheden 2018:

I verden - 1,3 mio
I Europa - 25.000
I Danmark - 360
I Christiansfeld - 150

Afrika er det område, hvor
Brødre menigheden har
flest medlemmer.

FAKTA:

Brødre menigheden ledes af
Ældsterådet, der består af
7 medlemmer, hvoraf præst
og forretningsfører er faste
medlemmer.

Valg hver 3. år for en 6 års
periode i
overensstemmelse med
Brødreunitetets
fastlands-europæiske kirke-
ordning.

Brødre menigheden i Chris-
tiansfeld forvalter selvstæn-
digt egen økonomi.

fundsstruktur gennemgik i 1800-tallet. Da Christiansfeld blev etableret sent i forhold til de øvrige byer i Brødre menigheds historie, indgår alle Brødre menigheds samfundselementer som del af helheden i Christiansfeld.

Kulturelle verdensarvsverdier

UNESCOs kriterie III, som omtalt på side 6, omhandler Brødre menigheden som en kulturel tradition og levende civilisation.

Brødre menigheden er en Luthersk-evangelisk frimenighed, der har det samme bekendelsesgrundlag som den danske folkekirke men med helt egne traditioner og liturgi.

Brødre menigheden har med sine smukke historiske traditioner og sin levevis på afgørende måde sat sit præg på Christiansfeld. Byen vidner fortsat om den enestående kultur og ånd, som Brødre menigheden kom med i 1773. En kultur og ånd, som Brødre menigheden værner om den dag i dag.

Det samlende og kendetegnende for Brødre menigheden er troen på Jesus, såkaldt "Kristus - centreret kristendom", samt en stærk gruppeidentitet i fællesskabet. Troen på at det hellige er i hjertet og i det enkelte menneskes hjerterelation til Jesus og til næsten.

Brødre menigheden er en levende menighed, der holder af og passer på den kulturarv, der gennem generationer er en vigtig del af det liv, der leves også i dag.

Liturgien bygger på et enkelt kristent og virksomt liv, hvor man gør sig umage med sine gøremål, for alt er en tjeneste for Gud. Brødre menigheden er en frimenighed med en liturgi, der benyttes ved alle gudstjenester. Det fornemmes ved alle kirkeårets højtider og fester, hvor musik og sang spiller en helt særlig rolle. Til alle fester og højtider medvirker både kirkekor og blæserkor.

Brødre menigheden har sin egen liturgi i forbindelse med gudstjeneste, nadver, påske, pinse, jul, vielser, dåb og begravelser. De kirkelige handlinger er fortsat velbesøgte af en aktiv og stabil menighed.

I de kirkelige handlinger benyttes der litani, der er en vekselbøn mellem præst og menighed. Både ved kirkehandling og sammenkomster læses dagens løsensord op fra Løsensbogen. Et løsensord er et bibelord fra Det gamle Testamente samt en læretekst fra Det Nye Testamente til hver dag.

Ydermere har Brødremenigheden sine egne traditioner som Kærlighedsmåltidet - fejring af menighedens festdage, sanggudstjeneste og Hosianna-gudstjeneste.

Brødremenigheden har endvidere sin egen brug af symboler som lammet, hjertet og stjernen.

Fællesskabet er vigtigt for Brødremenigheden, der holder arrangementer med studiekreds, foredrag, sykkreds (også uden sytøj), kirkekor, sommerfest med mere.

Man drager omsorg for hinanden, og praktiske opgaver løses i fællesskab. Det kan være som salstjener (kirketjener) eller som deltager i sang- eller blæserkor. Fællesskabet giver glæde og tryghed men også ansvar overfor hinanden i menigheden.

Brødremenigheden lever i respekt for de historiske rammer, der er blevet givet dem. Byen betragtes som en arv, videregivet gennem generationer. Menigheden har en ansvarlig forvaltning af arven som én af sine opgaver. En sådan forvaltning indebærer en bibeholdelse af ejerskabet, en insistensen på at restaurerings- og vedligeholdelsesopgaver udføres håndværksmæssigt korrekt med hensyn til husenes bygningsmæssige opbygning og arkitektoniske udtryk. Forvaltningen må ligeledes ske i samklang med menighedens principper om, at medlemmernes arbejds- og idémæssige ressourcer kan anvendes.

Brødremenighedens arkiv er en vigtig del i bevarelsen af kulturen, da der her findes væsentlig dokumentation for blandt andet Christiansfelds grundlæggelse. Arkivet indeholder skrifter, taler, prædikener med mere helt tilbage fra 1740'erne og kirkebøger fra 1773 og fremad.

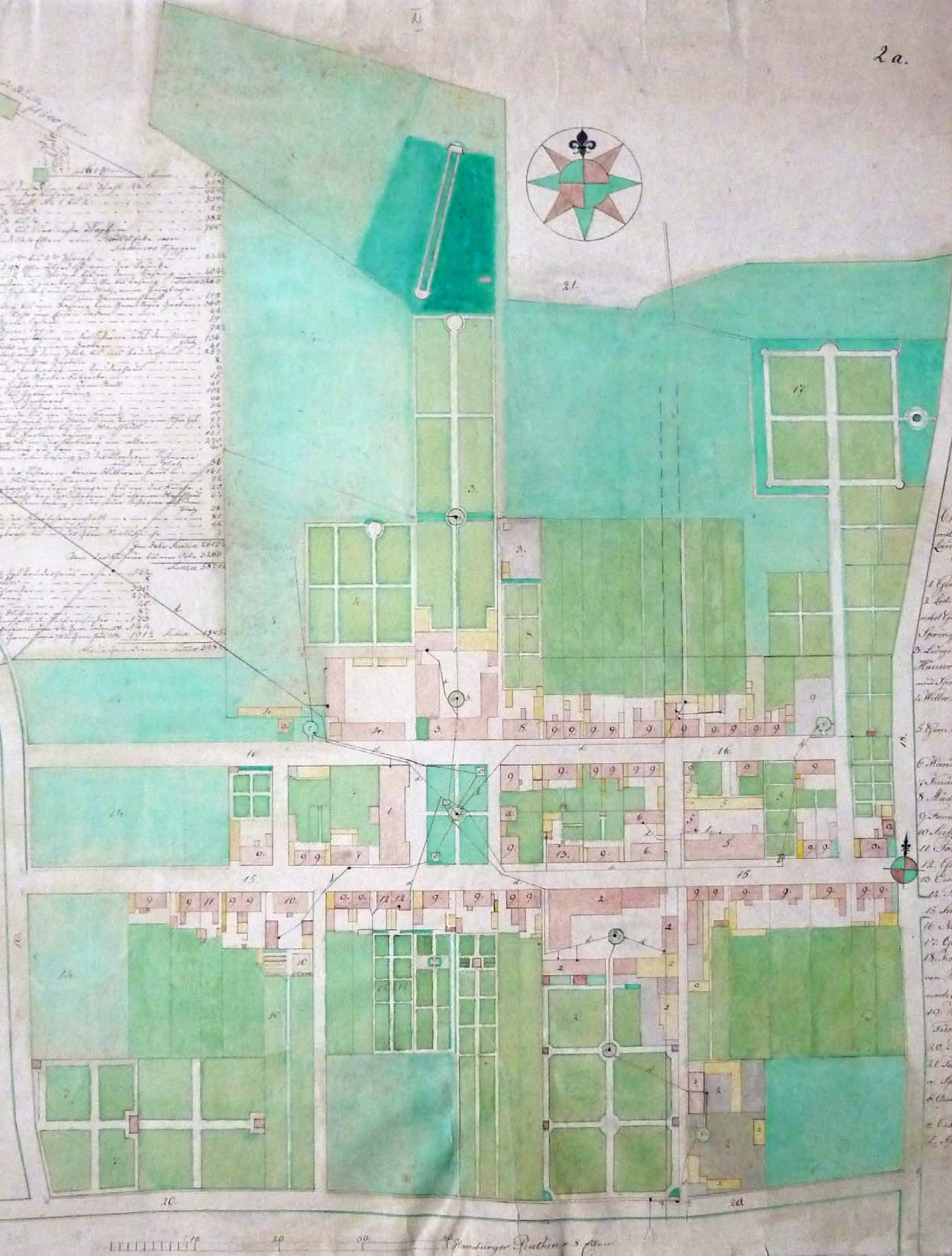
Byplanmæssige verdensarvsværdier

UNESCOs Kriterie IV, omtalt på side 6, omhandler byens opbygning og arkitektur.

Christiansfeld er med sin særlige byplan, arkitektoniske helhed og funktionelle opdeling et enestående eksempel på en planlagt, protestantisk koloni, som illustrerer et markant stadie i menneskehedens historie.

Hvor andre byer i Østjylland typisk blev grundlagt som tunneldalsbyer ved en fjord, blev Christiansfeld grundlagt på en flad mark. Mens udviklingen af andre byer skete lidt efter lidt og oftest rundt omkring landskabelige elementer, blev Christiansfeld grundlagt og opført som en hel og meget retlinet by lige fra starten.

Christiansfeld er opført som en helstøbt kristen idealby. Som en herrnhutisk koloni (Herrnhut var den første planlagte og opførte Brødre-menighedsby), et planlagt bysamfund, bygget til at realisere en idé om en kristen samfundsstruktur efter herrnhutismens idealer.

Byen er planlagt med to parallelle gader, Lindegade og Nørregade, og imellem de to gader er det absolutte centrum i byen Kirkepladsen, det mest hellige sted. Heromkring er de vigtigste bygninger placeret som kirken, præsteboligen, brandstationen og Søstrehuset. At kirkeplads, kirke og præstebolig ligger i byens centrum fortæller om betydningen af det kirkelige liv for Brødre menigheden.

Fra de to parallelle gader var det oprindeligt muligt at se ud på naturen mod øst og vest. Gaderne opdeler byen i en brødreside i Lindegade med Brødrehus og drengeskole og en søstreside i Nørregade med Enkehus, Søstrehus og pigeskole. En sådan kønsopdeling af byen svarede til, hvordan den ugifte del af menigheden levede efter konfirmationsalderen. De gifte og familierne levede i de mindre huse langs gaderne.

Christiansfeld har en stringent byplan, hvor alt (gader, pladser og bygninger) gik op i hamborgske alen, svarende til 57,3 cm.

Alle bygninger er orienteret mod de fire verdenshjørner, placeret med lige facadelinjer i forhold til gaderne. Bygningerne er på den måde med til at skabe en stram byplan, der skaber orden og en klar struktur i bybilledet.

At skolerne er placeret tæt på Kirkepladsen, byens centrum, og i øvrigt er opført 30 år før skoleloven blev vedtaget i Danmark, vidner om Brødremenighedens holdning til vigtigheden af at dygtiggøre sig.

Gudsageren (kirkegården) er placeret i yderkanten af det oprindelige Christiansfeld i det nordøstligste hjørne.

Brødremenighedens Hotel er et af de første huse, der blev opført i Christiansfeld. Dette vidner om en positiv indstilling til at få gæster til byen, og for Brødremenigheden har det altid været en dyd at være gæstfri.

På hjørnet ved Lindegade og Kongensgade er der en koncentration af store erhvervsbygninger, der vidner om en aktiv handelsby. Hotellet, det gamle honningkagebageri, handelshuset Spielwerg og den gamle tobaksfabrik (på det vestlige hjørne af Kongensgade og Nørregade).

Oprindeligt havde de fleste ejendomme både forhuse, sidehuse og baghuse samt store og aflange haver til bl.a. selvforsyning. Ved familieejendommene var der typisk håndværksvirksomhed i side- og baghuse. Flere af side- og baghusene er fortsat bevarede, selvom de fleste grunde mod syd i Lindegade og mod nord i Nørregade er blevet forkortet på grund af parcelhus- eller anden bebyggelse i 1960'erne.

Christiansfeld er et enestående eksempel på den fysiske realisering af en protestantisk idealby, som et nyt, selvstændigt bysamfund, der ikke lukker sig om sig selv, men tværtimod interagerer med det omkringliggende samfund via omfattende handel og håndværksvirksomhed.

Arkitektoniske verdensarvsværdier

Christiansfelds bygningsmasse er som helhed et enestående eksempel på en storslået og stringent arkitektur med udgangspunkt i rokokkens lyse og lette udtryk.

En koncentreret byggeperiode har skabt en homogen bygningsmasse, som både i stilart, materialer, proportioner og fine håndværksmæssige detaljer danner en enestående arkitektonisk helhed.

Hovedparten af bebyggelsen i den indre by er bygget i løbet af de første

ti år, hvor skattefrihed og tilskud fra staten fremmede byggeprocessen. Dette er medvirkende til, at bebyggelsen er opført med en ensartethed i skala, udformning og farver, der giver bebyggelsen en meget karakteristisk, homogen og stringent arkitektur.

De gule murstenshuse med høje røde tegltage giver et harmonisk udtryk og et smukt samspil med brostensgaderne og den grønne beplantning.

Husene er oftest opbygget med symmetriske facader med et indgangsparti i midten. Bygningerne er opført med en regelmæssig facaderytme med taktfast placerede vinduer og en nøjsom facadeudsmykning.

De fleste af Christiansfelds bebyggelser i den indre by er opført i den gule flensborgsten, delvist beklædt med træbeklædning og med stejle røde tegltage, der tilsammen giver et lyst og let udtryk.

I modsætning til facaderne er indgangspartierne oftest udført med en detaljerigdom på de profilerede døre og smedjernsgelændere.

Enkelte bygninger adskiller sig fra den øvrige bebyggelse. For eksempel Brødremenighedens Kirke på grund af størrelsen, det sorte tag, de markante murværksdetaljer (refendfuger) og den manglende sokkel. Alle elementer, der i sin helhed giver kirken et let og elegant arkitektonisk udtryk.

Målsætninger og fokusområder/udfordringer

I forhold til de kulturelle verdensarvsverdier (Brødremenigheden som kulturel institution):

Målsætning:

- At bevare en aktiv menighed med præst, gudstjenester og kirkelige handlinger.
- At sikre at den ønskede ro og andægtighed i byen og kirkerummet bevares.

Fokusområder/udfordringer:

- At hindre nedslidning af byen og husene ved stigende turisme.

I forhold til byplanens verdensarvsverdier:

Målsætninger:

- At byplanen fremstår så autentisk som muligt.
- At uderum mellem bygninger anlægges, anvendes og forvaltes med inspiration og udgangspunkt i byens historiske tradition for havekultur og byrum, for så vidt angår belægning, beplantning og indretning.

FAKTA:

Med autentisk menes "ægte" som førsteledet. Det vil sige som byplanen eller bygningen blev udført eller opført første gang

FAKTA:

Uderumsstrategi er en metode i tre faser:

1. Registrering af eksisterende træk/elementer (som gader, pladser, beplantning og bebyggelse m.m.).
2. Sammenligning af elementerne med både historiske fakta (hvordan det var tidligere) og nutidens behov.
3. På baggrund af fase 1 og 2 arbejdes der hen imod et samlet mål eller plan for området.

- At der udarbejdes en uderumsstrategi for private og offentlige arealer.

Fokusområder/udfordringer:

Både ved allerede udførte og kommende ændringer af ejendommene samt ved nyopførelse (tilpasning) kan der være udfordringer i forhold til den oprindelige byplan. Byplanen har blandt andet udfordringer ved:

- Prætorius Torv, der oprindeligt var en lukket baggård til hotellet. Torvet bliver i dag brugt til parkering samt aktiviteter som torvedage og vin-festival. Torvet står i dag åbent ud mod Kongensgade. Langs Kongensgade, hvor der i dag er fortovsrestaurant, har der oprindeligt været en hestestaldbygning. Der ønskes en markering af den nedrevne staldbygning langs Kongensgade og/eller illustration af torvets oprindelige udseende og brug.

- Benzintanken i Kongensgade. Ejendommen har en tilbagetrukken bebyggelse, der skal nedrives i forbindelse med opførelse af ny bygning. Bygningen ønskes tilpasset øvrig gadebebyggelse med hensyn til vejbyggelinje, udearealer og belægning.

- Den tidligere Christiansfeld Skole bag ved Brødremenighedens Kirke. Skolen er nedlagt, og på ejendommen skal der opføres og indrettes boliger i de fredede bebyggelser langs Lindegade. Bebyggelse langs Nørregade og i midten af skolegården skal nedrives. Ny boligbebyggelse langs Nørregade skal opføres og udearealer skal udføres efter allerede afsluttet arkitektkonkurrence og i overensstemmelse med gældende lokalplan.

- Den gamle pigeskole i Nørregade. Ejendommen er købt af en lokal erhvervsmand og skal indrettes til kontorer, præsentationslokaler og mindre boliger. Ejendommen er fredet og under en igangværende totalrenovering. I forbindelse med renovering og ibrugtagning af ejendommen kan ejendommens udearealer blive ændret, hvilket skal ske i overensstemmelse med lokalplanen.

- Uderummene i Christiansfeld fremstår i dag meget forskelligt i udformning, materialevalg og beplantning i forhold til de oprindeligt anlagte haver og deres opdeltede funktioner i henholdsvis opholds-, pryd- og nyttehaver.

I forhold til de arkitektoniske verdensarvsverdier:

Målsætninger:

- Eksisterende bebyggelse skal så vidt muligt føres tilbage til sit oprindelige facadeudtryk.
- Målsætningen er, at bebyggelsen fremstår så autentisk som muligt.

- Ny bebyggelse skal tilpasses den eksisterende bebyggelse i proportioner, arkitektur, farver og materialevalg.
- Den indvendige renovering skal ligeledes respektere husets oprindelige opdeling og materialevalg med opfyldelse af krav i forhold til bygningsreglement og nutidige krav til funktioner.
- Tilbygninger der hverken klæder eller er tilpasset hovedbygningen (og evt. byplanen) i form, farver, materialer og proportioner skal nedrives.

Fokusområder/udfordringer:

- Rådgivningsmæssige, tekniske, lovgivningsmæssige og funktionelle udfordringer. En del af bygningerne er fredede, og i disse tilfælde er Slots- og Kulturstyrelsen myndighed og kan stille særlige krav til renoveringen.
- Trusler i form af brand og storme. For at forhindre brande er der udarbejdet en beredskabsplan for UNESCO-området.
- Det er en økonomisk udfordring at renovere bygninger. Kolding Kommune har i en årrække prioriteret at tildele støtte gennem byfornyelsesmidler til renovering af facader på ejendommene i Christiansfeld, hvilket er en motivationsfaktor for de private ejere til at renovere deres ejendomme.
- Området inden for Unesco-afgrænsningen er omfattet af flere forskellige lokalplaner, der i forskellig detaljeringsgrad beskriver og anfører krav til såvel renoveringer som til nybebyggelser og udearealer i området.

3. TURISME

Christiansfeld har de seneste år oplevet en markant stigning i antallet af besøgende i byen, og besøgstallet forventes at stige yderligere som følge af byens udnævnelse til verdenskulturarv.

Christiansfeld er karakteriseret ved byens særlige stemning og oplevelser med fokus på kvalitet og mulighed for fordybelse. Ud fra undersøgelser og observationer vurderes det, at størstedelen af de besøgende i byen kommer fra Danmark og Tyskland, men der kommer også flere fra Holland, Sverige og Norge. Samtidig opleves en stigning i besøgende fra andre lande i og uden for Europa bl.a. USA.

I 2014 havde Christiansfeld godt 8.000 besøgende, i 2017 registrerede Christiansfeld Centret over 40.000 besøgende.

På rejsewebsitet "Tripadvisor.com" får Christiansfeld og Christiansfeld Centret generelt gode anmeldelser. Besøgende lægger vægt på forskellige parametre i deres anmeldelser. Mange overraskes over byens flotte arkitektur og særlige stemning. Andre er særligt begejstrede for den gode fortælling, der formidles af guider, som besidder en stor viden om byen og Brødremenigheden. Christiansfeld er dog ikke vurderet særlig godt i forhold til aktiviteter og muligheder for børnefamilier. Flere anmeldelser peger på, at der i byen og i Christiansfeld Centret mangler involverende formidling og aktiviteter til børn samt, at der mangler udendørs aktiviteter i form af legepladser og opholdsmuligheder.

Bæredygtig turisme

Christiansfeld mærker i nogen grad udfordringerne med udviklingen i turismen. Christiansfeld har som nævnt ovenfor siden optagelsen på verdensarvslisten oplevet en væsentlig stigning i antallet af besøgende i byen, særligt i sommerperioden, hvilket har stor betydning for Christiansfelds lokalbefolkning herunder også Brødremenigheden.

Det er derfor vigtigt, at turismeudviklingen i Christiansfeld sker bæredygtigt for at sikre byens universelle værdier, herunder den unikke arkitektur og den levende kultur, Brødremenigheden. Desuden er det af stor betydning, at der tages hensyn til lokalbefolkningen, at den lokale forankring

sikres, at det stigende besøgstal omsættes til værdiskabelse, og at der kommunikeres målrettet og relevant.

UNESCO arbejder for at styrke verdensarvsstedernes evne til at håndtere den voksende turisme. I 2010 vedtog UNESCO derfor en strategi, der forpligter alle verdensarvssteder til at udvikle en strategi for bæredygtig turisme for herigennem at blive i stand til at håndtere stigningen i antallet af gæster og styrke samarbejdet med lokalbefolkningen og interessenter.

I forlængelse af UNESCOs strategi har de nordiske verdensarvssteder vedtaget den såkaldte Visbyerklæring. Heri forpligter de nordiske verdensarvssteder sig til at udarbejde en strategi for bæredygtig turisme som en fast og integreret del af deres respektive forvaltningsplaner.

På baggrund af dette er der i 2019 udarbejdet en strategi for Bæredygtig Turisme i Christiansfeld, der skal sikre, at der arbejdes strategisk og målrettet mod en bæredygtig og afbalanceret udvikling.

Økonomisk potentiale

FAKTA:

47 % af byens erhvervsdrivende har, ifølge spørgeskemaundersøgelse fra 2018, oplevet vækst efter optagelsen på UNESCOs verdensarvsliste.

En stigning i antallet af besøgende i Christiansfeld rummer et økonomisk potentiale. Et potentiale, der kan bidrage positivt til lokalsamfundet og handelslivet, til byens og områdets vedligeholdelse og bidrage til udvikling af formidling af verdensarven. Økonomisk vækst kan medvirke til at ansøre lokale og andre involverede til at beskytte området, så der også i fremtiden vil være grundlag for øget vækst.

Byens lokale butikker, hoteller og andre virksomheder har siden udnævnelsen generelt oplevet en stigning i deres omsætning. Udnævnelsen har desuden medført, at flere butikker har fået udviklet såkaldte "Verdensarvsprodukter", produkter der er helt særlige for Christiansfeld.

Kommunikation

Christiansfeld Centret møder stigende krav i forhold til den generelle kommunikation. Centret oplever et øget behov for at styrke og at udvikle det generelle kommunikationsniveau både nationalt og internationalt. Hertil har Christiansfeld Centret i 2019 udviklet en Kommunikationsstrategi, der skal sikre en mere målrettet og professionel kommunikation.

Formålet med strategien er at sikre en professionel kommunikation på flere niveauer og samtidig sikre et mere ensartet udtryk i kommunikationen på forskellige medier og platforme. Dette vil med-

virke til at styrke brandet omkring Christiansfeld som attraktion og UNESCO site.

Målsætninger og fokusområde/udfordringer

I forhold til turisme og bæredygtig turisme

Målsætninger:

- At sikre en bæredygtig udvikling igennem udvikling af tilbud, der skal medvirke til håndtering og fordeling af turister over hele året.
- At sikre økonomisk udvikling blandt byens virksomheder igennem branding af byen som attraktion.
- At sikre sammenhænge mellem yderområder i byen og den historiske kerne vha. stier og skiltning.

Fokusområder/udfordringer:

- At sikre en bæredygtig udvikling med særlig hensyntagen til Brødreområdet og sikre ro og orden i gadebilledet.

I forhold til kommunikation

Målsætninger:

- At udvikle relevant og målrettet kommunikation.
- At sikre en mere professionel tilgang til kommunikation på alle niveauer og platforme.
- At identificere målgrupper og udvikle relevante og spændende turismetilbud for besøgende herunder særligt børn og unge.

Fokusområder/udfordringer:

- At personalet opnår de nødvendige kompetencer til udvikling af relevant kommunikationsmateriale.

FORMIDLING, UDDANNELSE OG BORGERINDDRAGELSE

Formidling og uddannelse

God formidling er vigtigt for forståelsen af verdensarven. Det faglige fokus i formidlingen er Christiansfeld og Brødremenigheden. Formidlingen sker med udgangspunkt i Christiansfeld Centret, der er et videns- og formidlingscenter, der beskæftiger sig med turistservice og information, byens historie og bevaring samt en bred vifte af aktiviteter og formidlings tiltag. Christiansfeld Centrets arbejde foregår i samarbejde med en lang række institutioner og foreninger samt gennem samarbejdsrelationer på regionalt, nationalt og internationalt plan.

De vigtigste formidlingsmæssige tiltag består af byvandring, foredrag, seminarer, events, årligt tilbagevendende arrangementer med både informative samt underholdende islæt, udstillinger og publikationer. Endvidere har Brødremenigheden et museum i Søstrehuset, hvor også Christiansfeld Centret ligger.

Undervisning til børn og unge er et særligt fokusområde inden for formidling. Undervisning er et middel til at synliggøre og udbrede kendskabet til Christiansfelds universelle værdier og bringe kendskabet videre til kommende generationer. Christiansfeld Centret tilbyder målrettet og fagligt kvalificeret undervisning, der udvikles i samarbejde med skoler og uddannelsesinstitutioner, de øvrige danske verdensarvssteder og Pædagogisk Rådgivning fra netværk i skolenettjenesten i Region Syddanmark. Christiansfeld Centret arbejder løbende med at udvikle formidlings- og undervisningstilbud til forskellige trin og niveauer:

Børnehaver

”Sans Søstrehuset”

En oplevelsesbaseret tur rundt i Søstrehuset.

For børn i alderen 4 - 6 år.

Dukketeater: eks. ”Lumba på taget”

Fortæller om løven Lumbas oplevelser i Christiansfeld.

For børn i alderen 3 - 6 år.

”Verdensarv i børnehøjde”.

Brobygningstilbud til de ældste børnehavebørn.

Grundskolen

Indskolingen – 0. - 3. klassestrin:

”Rend og hop” - ”Verdensarv i børnehøjde”

Et undervisningstilbud med fortælling, leg og læring i byrummet.

Dukketeater: eks. ”Lumba på taget”

Fortæller om løven Lumbas oplevelser og kong Christian 7., præsten, ovnsætteren m.fl.

Til forestillingen er udarbejdet et ”for-forløb” som forberedelse på skolen. To pixibøger (1-2 klasse og 2-3 klasse) fortæller i ord og billeder om Christiansfeld. Samt et ”efter-forløb” hvor børnene skriver en lille historie, laver dukker af pap og spiller teater.

Mellemtrinnet- 4. - 6. klassestrin:

”Grænser”

Et undervisningstilbud med fortælling, leg og læring i byrummet med fokus på ”grænser”: Grænser mellem lande, vores personlige grænser, og grænser inden for religion og kultur.

”Kend din by”

Et forløb lavet i samarbejde med Christiansfeld Skole marts 2019 og som forventes at blive til et fast tilbud.

Udskolingen – 7. - 9. klassestrin:

”Grænser”

Et undervisningstilbud med fortælling, leg og læring i byrummet med fokus på ”grænser”: Grænser mellem lande, vores personlige grænser, og grænser inden for religion og kultur.

”Kilder til historie”

Et undervisningstilbud med introduktion til kilder/Christiansfelds historie, øvelser og små opgaver.

”Tro, liv og by”

Et undervisningsforløb der omfatter dialog, indlevelse og forståelse for troens betydning samt introduktion til Brødremenighedens og Christiansfelds historie med byvandring og opgaveløsning.

Ungdomsuddannelser og videregående uddannelser

Christiansfeld Centret tager imod gymnasieelever, arkitektstuderende og

universitetsstuderende efter særlig aftale.

Christiansfeld Centret har udarbejdet en formidlingsstrategi for 2018-2021, der har som mål at udvikle relevant formidling med udgangspunkt i målgruppens behov. Ambitionen er at aktualisere og gøre kulturarven nærværende.

Formidlingen af verdensarven skal videreudvikles og styrkes med inddragelse af nye, mere digitale og involverende løsninger. Christiansfeld Centret er derfor på nuværende tidspunkt i gang med at udvikle et nyt udstillingskoncept med udgangspunkt i en kernefortælling.

Endvidere er Brødremenighedens gudstjenester åbne for alle og er derved en involverende og levende kilde til viden og information. Man kan altså som besøgende i byen deltage i de kirkelige handlinger.

Forskning

Der forskes ikke i eget regi. Forskning med udgangspunkt i eller i relation til Brødremenigheden finder sted på andre institutioner f.eks. Københavns Universitet, Syddansk Universitet mv. Christiansfeld Centret understøtter dog forskning og deltager i flere netværk for forskning og vidensdeling på tværs.

Christiansfeld Centret understøtter ligeledes forskning ved at engagere studerende i samarbejde med Brødremenigheden med henblik på forskning og indhentning af ny viden til formidling fra kilder i Brødremenighedens arkiv og Christiansfeld lokalhistorisk arkiv.

Intern kompetenceudvikling

Christiansfeld Centret har i stigende grad fokus på kompetenceudvikling af personale og guider. Det skal medvirke til, at alle ansatte bliver i stand til at udvikle og formidle Christiansfelds universelle værdier på flere niveauer. En styrkelse af kompetencerne blandt personalet skal blandt andet sikre en professionel tilgang til formidling og kommunikation.

Christiansfeld Centrets guidekorps og personale har i starten af 2018 gennemgået et efteruddannelsesforløb med henblik på at styrke præsentations- og fortælleteknikken samt øge professionalismen. En styrkelse af guidekorpsset skal desuden sikre et mere ensartet produkt, når besøgende er på byrundvisning.

Borgerinddragelse

Formålet med borgerinddragelse er at sikre, at verdensarvsstedet ikke kun beskyttes, udvikles og formidles af de respektive myndigheder, men af et helt lokalsamfund, der gennem indsigt og ejerskab tager et medansvar.

Site Manageren og sekretariatet for verdensarvsstedet (Christiansfeld Centret) bruger mange ressourcer på kommunikation og tiltag omkring samarbejde med og inddragelse af borgerne. Der arbejdes både med borgerinddragelse som en fast del af organisationsstrukturen for forvaltningen af verdensarvsstedet samt gennem oplysende og involverende aktiviteter.

Den lokalt nedsatte Interessentgruppe, der er en del af organisationsstrukturen, har til formål at sikre den lokale forankring og engagement, at vurdere nye tiltag, komme med konstruktiv kritik og i øvrigt bidrage med nye idéer. Interessentgruppen er bredt sammensat af repræsentanter inden for foreningsliv, erhvervsliv, de offentlige servicetilbud i Christiansfeld og Brødremenigheden. Interessentgruppen mødes med jævne mellemrum. Der afholdes årligt følgende tilbagevendende, involverende og oplysende arrangementer:

Forårskur:

Forårskuren er et årligt arrangement for inviterede gæster. Forårskuren foregår som en blanding af information, vidensdeling, debat om aktuelle emner og networking.

Forum Christiansfeld, en paraplyorganisation for lokale foreninger, står bag arrangementet, og Christiansfeld Centret er medarrangør.

Verdensarvsdag:

Verdensarvsdagen afholdes hvert år i sensommeren og er en blanding af guidede ture, statusoplæg om verdensarvsområdet, dialogboder og mere underholdende elementer (koncert, teater, foredrag o.lign.). Formålet med Verdensarvsdagen er – med inspiration i Folkemødet – at komme i dialog med såvel lokale som gæster om, hvad verdensarv er for en størrelse, og hvorfor den er vigtig. Deltagerne kan komme med idéer og forslag, og man kan som husejer eksempelvis få sparring og rådgivning omkring bygningsrenovering.

Håndværkets Dag:

Håndværkets Dag afholdes hvert år i sensommeren og har til formål at formidle mange forskellige gamle håndværkstraditioner, hvilket er en vigtig del af historien omkring verdensarvsområdet. Arrangementet består af udendørs og indendørs udstillinger og arbejdende håndværkere, guidede byrundvisninger, foredrag og aktiviteter for børn. Mange lokale håndvær-

kere deltager med en stand.

Ambassadørkorpset:

Ambassadørkorpset handler om at invitere interesserede ind i et netværk, der gennem oplysning og formidling opnår et større kendskab til verdensarvsstedets historie samt udviklingsretning. Deltagerne bliver dermed i stand til at videreformidle verdensarvsstedets historie og agere ambassadører for byens besøgende og andre interesserede. Formålet er, at byens borgere føler et ejerskab til verdensarven og bliver del af et fællesskab, der "løfter-i-flok".

Korpset er for alle interesserede – private borgere, personale i byens butikker, virksomheder, foreninger, organisationer m.fl.

Målsætninger og fokusområder/udfordringer

I forhold til formidling og uddannelse

Målsætninger:

- At formidlingen foregår bredt på flere platforme.
- At formidlingen i højere grad sker på flere sprog herunder dansk, engelsk og tysk.
- At skabe bredere samfundsmæssigt engagement i historiefortællingen, blandt andet ved at inddrage sprogcentret, specialskoler og andre institutioner.
- At fortsætte dialog og samarbejde med institutioner i nærområdet.

Fokusområder/udfordringer:

- Brødremenighedens arkiv indeholder svært tilgængeligt materiale (gammel håndskrift, skrifttyper, sprog mv.).
- De økonomiske midler er begrænsede.

I forhold til borgerinddragelse

Målsætninger:

- At udvide rådgivning og vejledning til private husejere om bevaringsværdier i verdensarvsområdet samt hvordan disse kan reetableres og bevares.

Fokusområder/udfordringer:

- At involvere og aktivere de unge på deres præmisser.

I forhold til intern kompetenceudvikling

Målsætninger:

- At styrke professionalismen.

Fokusområder/udfordringer:

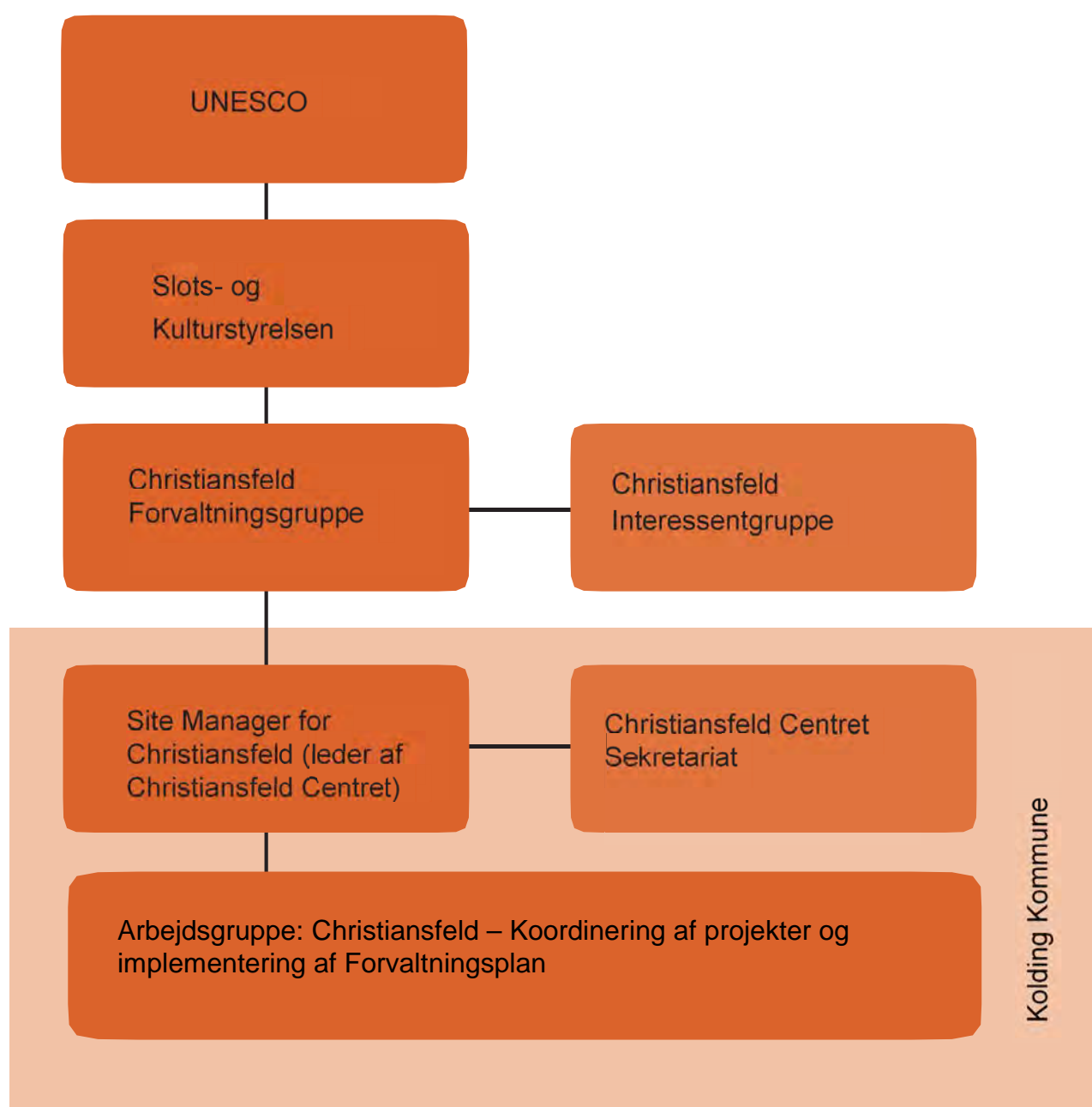
- At sikre de nødvendige kompetencer blandt personalet i forhold til nye opgaver.

5. FORVALTNING

Organisation og myndigheder

Forvaltningen af verdensarvsstedet sker i samarbejde med en række parter.

Figur 5.1: Ansvarsfordeling, Christiansfeld verdensarvsområde

FAKTA:

Forvaltningsgruppen består af repræsentanter fra:

- Kolding Kommune
- Slots- og Kulturstyrelsen
- Museet på Koldinghus
- Brødreminigheden
- Ældsterådet
- Lodsejer
- Site Manager

FAKTA:

Interessentgruppen består af repræsentanter fra:

- Christiansfeld Idrætsforening
- Christiansfeld Handesstandsforening
- Business Kolding
- Brødreminigheden
- Christiansfeld Skole
- Børnehuset Troldblomst
- Børnehaven Regnbuen
- Christiansfeld Lokalhistorisk Arkiv og Forening
- Ældresagen
- Christiansfeld Centret

Slots- og Kulturstyrelsen:

Slots- og Kulturstyrelsen har det overordnede ansvar i relation til UNESCO og forestår kontakten til UNESCO for samtlige verdensarvssteder i Danmark. Slots- og Kulturstyrelsen er desuden myndighed i forhold til de fredede bygninger i verdensarvsområdet.

Forvaltningsgruppen:

Forvaltningen af verdensarvsområdet bliver varetaget af Christiansfeld Forvaltningsgruppe.

Den overordnede opgave for Christiansfeld Forvaltningsgruppe er at sikre, at verdensarvsstedet beskyttes, bevares og formidles i henhold til Verdensarvskonventionen samt Forvaltningsgruppens vision.

Christiansfeld Interessentgruppe:

Bidrager med idéer, perspektiver på tiltag og udviklingen i øvrigt samt sikrer bred forankring i lokalsamfundet.

Det er således vigtigt, at Christiansfeld Interessentgruppe har en bred sammensætning, der komplementerer Christiansfeld Forvaltningsgruppe med henblik på at sikre, at så mange parter og synspunkter som muligt inddrages i udviklingen af verdensarvsstedet.

Site Manager:

Site Manageren har ansvaret for, at der arbejdes efter Forvaltningsplanen for at sikre bevarings- og beskyttelseshensyn, koordination samt helhedsbetragtninger i forhold til de forskellige tiltag i Christiansfeld. Site Manageren skal tillige være initiativtagende i forhold til udvikling af verdensarvsstedet. Site Manageren faciliterer Forvaltningsgruppen og Interessentgruppen og indgår i relevante nationale og internationale netværk. Site Manageren er desuden leder af Christiansfeld Centret og ansat af Kolding Kommune. Ansvaret for tilsyn med verdensarvsområdet er placeret hos Kolding Kommune.

Bygningsejere:

Brødreminigheden ejer hovedparten af de væsentligste bygninger og arealer i det nominerede område. Kolding Kommune ejer flere større ejendomme. Derudover er det primært privatpersoner og andre virksomheder, der ejer ejendommene.

Udpegninger og lovsikret beskyttelse

Verdensarvsområdet er dækket af omfattende juridiske restriktioner, dels gennem national lovgivning og dels gennem kommunal planlægning. Derfor fremdrages et helt overordnet overblik.

Detaljeret og i nyopførte i stedet for nyere bygninger, som nedrives. Byomdannelsen skal ske under hensyntagen til den historiske kontekst.

Beskrivelse for samtlige juridiske restriktioner anno 2018, se bilag for "National lovgivning".

Planlovgivning

Kommuneplan:

Kommuneplan 2017-2029 har en særlig retningslinje, Retningslinje 4.2.3, for området omkring verdensarvsområdet, der kaldes 'Bufferzone om verdensarvsområde Christiansfeld'.

Inden for bufferzonen til verdensarvsområdet, som vist på kortbilaget, må der ikke etableres anlæg eller byggeri, som virker dominerende eller forstyrrende i forhold til verdensarvsområdet. Ved bebyggelse og anlæg inden for bufferzonen skal der tages hensyn til verdensarvens enestående universelle værdier, og det skal godtgøres i hvert enkelt tilfælde, at beskyttelses- og bevaringsinteresser ikke overtrædes. Oplevelsen af kontakten til det åbne land mod vest skal fastholdes uforstyrret. Sigtelinjen fra Lindegade mod øst søges reetableret, hvis der sker ændringer i byggeri inden for bufferzonen.

Retningslinjen forpligter ved enhver afgørelse, der træffes i henhold til planloven, dvs. kommuneplanlægning, lokalplanlægning, landzonesagsbehandling m.v.

Lokalplaner:

Lokalplan 1311-41 Christiansfeld bymidte – bevarende lokalplan. Lokalplanen omfatter hele verdensarvsområdet og fastsætter bestemmelser for områdets anvendelse, udstykning, veje, stier og parkering, ledningsanlæg, bebyggelsens omfang og placering, bebyggelsens ydre fremtræden, skiltning, ubebyggede arealer, bevaring af bebyggelse m.m. Lokalplanen er udarbejdet for at kunne imødekomme ønske om i højere grad at sikre Christiansfelds historiske bykernes bygninger, grønne elementer og gadestruktur. Samtidig er det hensigten at sikre udviklingsmulighederne i bymidten inden for udvalgte byomdannelsesområder under hensyntagen til den historiske kontekst. For mere information se side 45.

Lokalplan 1311-11 Christiansfeld gamle skole – almene boliger. Lokalplanen omfatter den tidligere Christiansfeld Skole beliggende mellem Nørregade og Lindegade vest for Salshuset. Lokalplanen fastsætter bestemmelser for områdets anvendelse, udstykning, adgang, stier, parkering, ledningsanlæg, bebyggelsens omfang og placering,

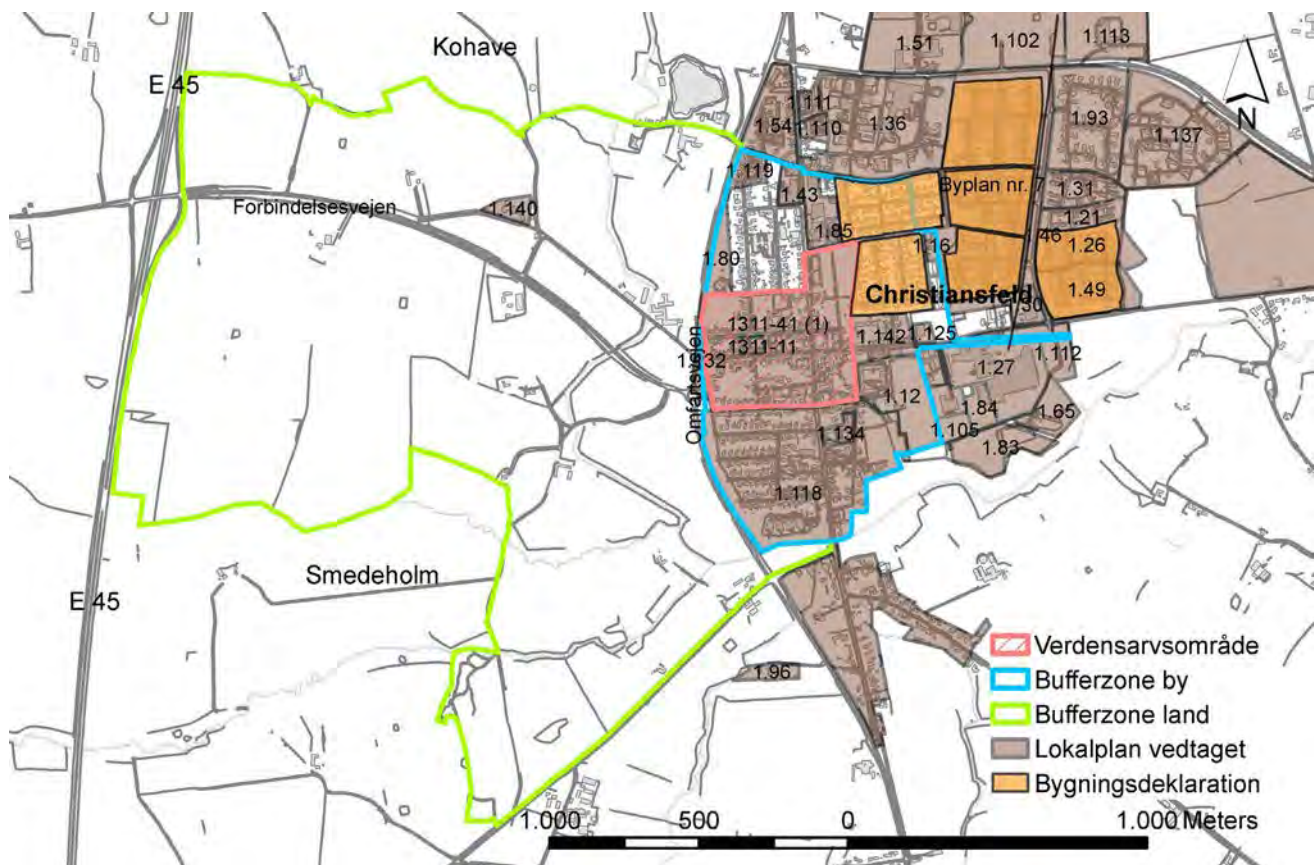
FAKTA:

Haverne er tilpasset den enkelte ejendom og udlagt i bredder på 20, 40 eller 80 alen.

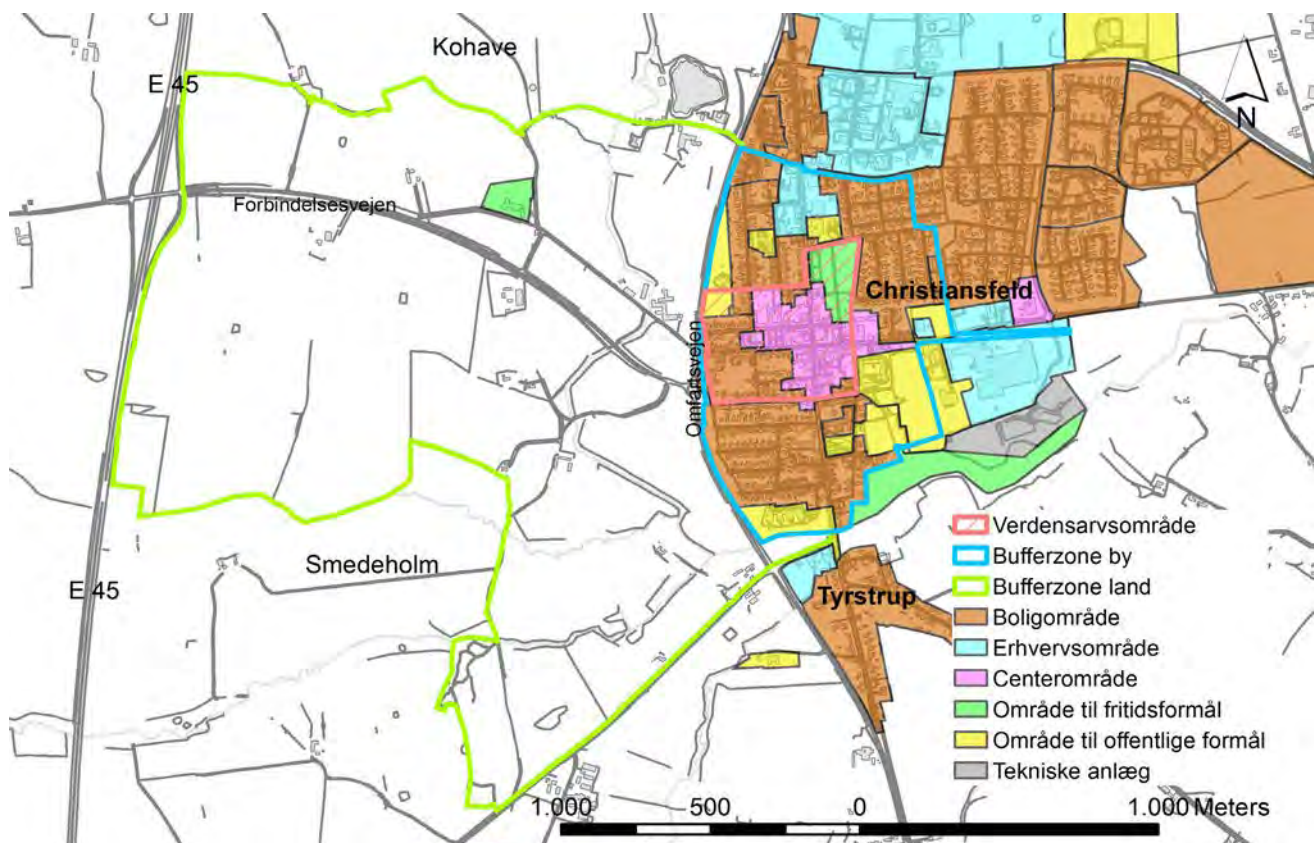
Grundene har oprindeligt været meget aflange for, at Brødre- menigheden kunne være selvforsynende.

Haverne havde et stramt mønster med en gennemgående midterakse med et havehus og en nord-syd opdeling i prydhave, nyttehaver og frugt- og bærhaver.

Kort, der viser placering af gældende lokalplaner for bufferzonen pr. september 2018.

Kort, der viser rammer for lokalplanlægning fra Kommuneplan 2017-2029.

bebyggelsens ydre fremtræden, skiltning, ubebyggede arealer m.m. Lokalplanen er udarbejdet for at imødekomme ønsket om at kunne indrette almene boliger i områdets eksisterende fredede bygninger. For mere information se side 45.

Fredningsbestemmelser

Fredede bygninger: En stor del af bygningerne inden for området er fredet efter Lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer. I visse tilfælde er arealer, beplantning eller andet i tilknytning til bygningerne også fredet. Det drejer sig blandt andet om Gudsagerens seks ældste karréer og allé.

Arealfredning: Kirkegårdsalléen er fredet efter Naturbeskyttelsesloven efter afgørelse ved Fredningsnævnet den 12. marts 1951. Fredningen har til formål at bevare Kirkegårdsalléen.

Samarbejdsrelationer

Nordic World Heritage Association (NWHHA)

NWHHA blev stiftet i 2016. Sammenslutningen har til formål at bistå og støtte implementeringen af UNESCO's Verdensarvskonvention i de nordiske lande.

Sammenslutningen skal endvidere stimulere til samarbejde, involvering af lokalsamfund, faglig udveksling og skabe læringsmiljøer til fremme af de nordiske verdensarvssteder.

Der afholdes hvert år en konference for de nordiske verdensarvssteder i regi af sammenslutningen. Christiansfeld var i 2018 vært for den årlige konference i samarbejde med Verdensarvsstedet Jelling Monumenterne. Christiansfeld har siden 2016 været repræsenteret i sammenslutningens bestyrelse, der består af to repræsentanter fra hvert af de nordiske lande.

Organization of World Heritage Cities (OWHC)

OWHC blev grundlagt i 1993 og består i dag af ca. 250 byer, der alle har det til fælles, at de siden da er optaget på UNESCO's Verdensarvsliste. Formålet med organisationen er at bidrage til implementering af Verdensarvskonventionen og at styrke samarbejde og udveksling af viden generelt mellem medlemsbyerne.

Organisationen afholder hvert andet år en konference for alle medlemmerne. Endvidere afholder den nordvesteuropæiske og nordamerikanske region hvert andet år en regional konference.

Verdensarvsstedet Christiansfeld har været medlem af organisationen siden 2015.

Netværk for Rigsfællesskabets Verdensarvssteder

Netværket drives af Slots- og Kulturstyrelsen, og formålet med netværket er følgende:

- Styrke kendskabet til og bevidstheden om Danmarks og Grønlands verdensarv.
- Drøfte behov og muligheder for fælles initiativer.
- Indgå i fælles fondsansøgninger.
- Indgå i dialog om, hvordan stedernes enestående universelle værdi, deres autenticitet og integritet kan udvikles på en bæredygtig måde.
- Indgå i dialog om, hvordan Verdensarvskomiteens anbefalinger i form af Operational Guidelines kan implementeres bedst muligt på såvel statsligt som lokalt niveau.
- Drøfte behov for indberetning til UNESCO.
- Fungere som et netværk mellem verdensarvsstederne.
- Indgå i drøftelser og udvikling af verdensarv i Rigsfællesskabet, herunder forslag til tentativliste.

Verdensarvsstedet Christiansfeld har deltaget i netværket siden 2015.

Monitorering

UNESCO stiller krav om, at alle verdensarvssteder monitorerer tilstanden af stedets Outstanding Universal Values - de unikke værdier, der har bevirket, at området er udpeget som verdensarv. Der skal altså løbende foretages en systematisk overvågning og dokumentation af, at der ikke sker en forringelse af bevaringstilstanden for verdensarvsstedet.

Formålet med den løbende monitorering er både, at monitoreringen opfylder kravet fra UNESCO om dokumentation for bevaringstilstanden, samtidig med at både de lokale og nationale myndigheder får et vigtigt overblik og informationer om områdets tilstand. Disse oplysninger anvendes i forhold til, hvorvidt forvaltningen af området er tilstrækkelig, og om vision og målsætninger i Forvaltningsplanen for Christiansfeld bliver nået.

Christiansfeld Centret er ansvarlig for indsamling af data og for udarbejdelsen af monitoreringen. Kolding Kommune bidrager med input. Monitoreringen fremlægges for Christiansfeld Forvaltningsgruppe.

Monitoreringsparametrene afspejler forhold inden for de arkitektoniske værdier, de kulturelle værdier, det ydre pres samt et pres på beskyttelses-

status gennem lovgivning og planlægning.

Monitoreringsparametre

Indikatorer for byens bevaringstilstand:

Parameter	Indikator	Hvor ofte
Antal bygninger, der trænger til renovering	Er områdets samlede tilstand i bedring eller forværring?	4. år
Antal restaurerede bygninger	Arbejdes der fortsat på at forbedre områdets tilstand?	4. år
Antal bygninger der har en drifts- og vedligeholdelsesplan	Er bygningernes drift og vedligehold sat i system?	4. år
Gadevedligehold	Er gader og pladser i god og fornuftig stand?	Årligt
Beplantning og grønne områder	Er beplantningen sund og har et højt plejeniveau, og er der en udvikling frem mod flere grønne områder, der skaber værdi for helhedsindtrykket?	Årligt

Indikatorer for brug, funktion og kulturelle værdier:

Parameter	Indikator	Hvor ofte
Antal bygninger, der mangler bæredygtig funktion, eller står tomme	Er bygninger i fare for at forfalde, eller er helhedsindtrykket under pres?	Årligt
Antal medlemmer af Brødremenigheden i Christiansfeld totalt samt antal der bor i Christiansfeld	Bliver Brødremenighedens kultur fortsat overleveret?	4. år
Antal tomme lejemål inden for verdensarvsområdet	Er bygninger i fare for at stå ubeboede hen?	Årligt
Antal bygninger i Brødremenighedens eje	Er Brødremenighedens bygninger under afvikling?	4. år
Antal bygninger i Kolding Kommunes eje	Er der nye større lodsejere i byen?	4. år
Antal beboere inden for verdensarvsområdet	Fastholdes eller øges bosætningen, eller er der behov for en særlig indsats for at fastholde verdensarvsområdet som en levende by?	4. år

Indikatorer for eksternt pres:

Parameter	Indikator	Hvor ofte
Antal dispensationsansøgninger fra lokalplanerne	Er lokalplanerne under pres?	4. år
Antal besøgende i Christiansfeld Centret	Hvor stort er presset fra turismen?	Årligt
Trafiktælling	Hvor stort er det trafikale pres?	2. år
Parkeringsbehov og kapacitet	Er der tilstrækkelige parkeringsmuligheder i et relevant område?	2. år

Indikatorer for retslig beskyttelse:

Parameter	Indikator	Hvor ofte
Ændringer i lovgivning, nationalt og kommunalt	Øges eller reduceres den retslige beskyttelse af verdensarvsområdet?	4. år
Ændringer i antal fredede bygninger samt fredningsstatus	Har bygningerne i verdensarvsområdet tilstrækkelig beskyttelse?	4. år
Ændringer i SAVE-registreringerne	I hvilken retning udvikler bygningernes bevaringsværdi sig?	4. år

Finansiering

Christiansfeld Centret er en kommunal kulturinstitution med et nettobudget på 3,1 mio. kr. Andre medarbejdere i By- og Udviklingsforvaltningen medvirker også i en vis udstrækning til løsning af opgaverne i forbindelse med monitorering og koordinering, jf. Forvaltningsplanen.

Målsætninger og fokusområder/udfordringer

I forhold til samarbejdsrelationer

Målsætninger:

- At deltage i relevante samarbejdsrelationer med henblik på at dele viden og optimere opgaveløsningen.

Fokusområder/udfordringer:

- At sikre tilstrækkelig tid og ressourcer til at deltage i alle relevante samarbejdsrelationer.

I forhold til monitorering

Målsætninger:

- At monitoreringen giver et opdateret og retvisende overblik over områdets udvikling, således at relevante tiltag kan sættes i gang rettidigt.

Fokusområder/udfordringer:

- Udvikle retvisende overvågning af besøgende i hele verdensarvsområdet.

I forhold til organisation og myndighed

Målsætninger:

- At fastholde en tilstrækkelig effektiv og engageret organisation omkring forvaltningen af verdensarvsstedet.

Udfordringer:

- At udvikle de rette organer, hvor de unges stemme kan blive hørt.

I forhold til udpegninger og lovsikret beskyttelse

Fokusområder/udfordringer:

- Den danske fredningslovgivning indeholder på nuværende tidspunkt ikke mulighed for fredning af et samlet område som verdensarvsområdet Christiansfeld.

Målsætninger:

- Inden for de nuværende lovgivningsmæssige rammer er målet at øge antallet af fredede ejendomme efter Lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer samt udvide omfanget af de allerede eksisterende fredninger (medtage f.eks. haverum, baghuse, nærmiljøer mv.).

- Kulturministeriet og Kolding Kommune påtænker at indgå i en proces, hvor man sammen afklarer og udvikler et bevaringsværktøj målrettet sikring af helheder, således at man på sigt potentielt har beskyttet det samlede verdensarvsområdes fysiske karakter med et juridisk dokument.

I forhold til finansiering

Målsætninger:

- Sikre nødvendig og tilstrækkelig finansiering til opgaveløsningen, jf. Forvaltningsplanen.

Fokusområder/udfordringer:

- Tilvejebringe den fornødne finansiering i forbindelse med udvikling af ny basisudstilling i Christiansfeld Centret.

KOLOFON OG KONTAKT

Udgiver

Christiansfeld Centret & Kolding Kommune

Tekst

Neel Gotthardt

Käte Thomsen

Lise Thomsen

Tove Visbech Holgaard

Grafisk design

Tove Visbech Holgaard

Publiceret

2019

Tryk

PrintHouse, Kolding Kommune

Billeder

Eva Kristensen

Christiansfeld Centret

Visit Kolding

Yderligere information og kontakt

Christiansfeld Centret

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld

Tlf.: 7979 1773

Mail: centret@christiansfeld.dk

BILAG

Bilag:

National lovgivning

Verdensarvsområdet er dækket af omfattende juridiske restriktioner, dels gennem national lovgivning og dels gennem kommunal planlægning.

Nationale love med betydning for verdensarvsområdet og bufferzonen

Planloven

Loven (LBK 287 af 16. april 2018) gælder for verdensarvsområdet og bufferzonen, og er den mest betydningsfulde lovgivning til beskyttelse af Christiansfeldts verdensarvsverdier.

Loven opfordrer kraftigt til tidlig inddragelse for at sikre kulturelle og naturverdier på en hensigtsmæssig måde. Hvis en højere rangerende myndighed afgør, at kommunen har undladt at håndtere nationale kulturarvsinteresser i sin planlægningsproces, kan denne højere myndighed gøre indsigelse mod planen. I denne situation skal sagen afgøres endeligt af Erhvervsministeriet. Denne bestemmelse fungerer som en sikkerhedsforanstaltning for at sikre passende hensyntagen til områdets særlige værdier.

Baseret på planloven, fastlægger Erhvervs- og vækstministeren en omfattende ramme for den kommunale planlægning gennem nationale planlægningsrapporter, oversigter over nationale interesser i kommuneplanlægningen, landsplandirektiver, dialog og andre midler. Ministeren sørger gennem midler som veto, for at den kommunale planlægning er i overensstemmelse med de overordnede nationale interesser. World Heritage Sites betragtes som områder af national interesse, og kommunerne skal med de etablerede bufferzoner sikre beskyttelsen af verdensarvsområderne.

Erhvervs- og vækstministeren, på vegne af regeringen, er forpligtet til at nedlægge veto mod kommunalplanforslag og lokalplanforslag, der modsiger nationale interesser og ved dialog og partnerskab finde en løsning i overensstemmelse med de overordnede interesser.

Reglerne om den nationale planlægning blev indført i 1974 og styrket væsentligt med kommunalreformen i 2007. National planlægning kommer til udtryk gennem rapporter, bindende instrukser, retningslinjer og indgriben i den kommunale planlægning for hvad angår emner og projekter af international, national eller regional interesse. Hvert fjerde år udgiver erhvervs- og vækstministeren en oversigt over de nationale interesser i kommuneplanlægningen. Dette omfatter de interesser og overvejelser, der følger af politisk vedtagne beslutninger i form af lovgivning, handlingsplaner, sektorplaner, nationale planlægningsbeslutninger og aftaler mellem offentlige myndigheder. Den seneste oversigt blev offentliggjort for den 1. marts 2018.

Ministerens skal nedlægge veto mod et kommuneplanforslag på vegne af alle ministre, hvis forslaget strider mod nationale interesser. Dette veto skal erklæres i løbet af den offentlige høringsperiode, og kommunalbestyrelsen er forbudt at vedtage forslaget, før ministeren enig med indholdet af forslaget.

Både private ejere, institutioner og staten kan påklage afgørelser truffet af de ansvarlige myndigheder i henhold til planloven. Den øverste myndighed i klagesager er det uafhængige Planklagenævnet, der består af:

- en formand (udpeget af landsretternes præsidenter) der har med en akademisk grad i jura og er landsretsdommer.
- et medlem (udpeget af erhvervs- og vækstministeren) som har viden om og erfaring med konkret fysisk planlægning,
- to medlemmer (udpeget af erhvervs- og vækstministeren) som har viden om og indsigt i vækst og erhvervsudvikling,
- et medlem (udpeget af erhvervs- og vækstministeren) som har viden om og indsigt i kultur- og landskabsforhold.

- et medlem (udpeget af erhvervs- og vækstministeren) som har viden om og indsigt i natur- og miljøforhold.
- fire lægmedlemmer (udpeget af Folketinget).

Rådet vælges for 4 år ad gangen. Afgørelser truffet af Planklagenævnet kan kun påklages ved en civile domstol, i hvilket tilfælde det endelige resultat ikke kan forudses.

Bygningsfredningsloven

Loven har til formål at værne landets ældre bygninger af arkitektonisk, kulturhistorisk eller miljømæssig værdi, herunder bygninger, der belyser bolig-, arbejds- og produktionsvilkår og andre væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling. Ved administration af loven skal der lægges vægt på, at de bygninger, der værnes, får en hensigtsmæssig funktion, der under hensyntagen til bygningernes særlige karakter tjener til deres opretholdelse på længere sigt.

Til fremme af lovens formål yder Slots- og Kulturstyrelsen på vegne af kulturministeren vejledning med henblik på at sikre, at bygningsfrednings- og bevaringsinteresserne tilgodeses i administrationen af planloven, byfornyelsesloven og tilsvarende lovgivning. Til fremme af lovens formål skal Slots- og Kulturstyrelsen endvidere formidle bygningskulturarven.

Kulturministeren kan i samarbejde med kommunalbestyrelserne foretage kortlægning og registrering af bygningers og bymiljøers bevaringsværdi til brug for bevaringsplanlægningen i kommunerne. Dette sker ved udarbejdelse af et såkaldt "kommuneatlas". Gennem systemet kortlægges, registreres og bearbejdes oplysninger og viden om de historiske bymiljøer, bebyggelser og bygninger. Deres arkitektoniske kvaliteter og kulturhistoriske interesse m.m. vurderes med henblik på deres bevaring. Samtidig informeres offentligheden om kortlægningen og registreringen, således at der kan skabes en bred forståelse for bevaring af de arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, som byer og bygninger repræsenterer.

Kommunalbestyrelsen afgør, hvilke metoder og undersøgelser der skal anvendes som grundlag for bevaringsplanlægningen, og hvorvidt bymiljøer, bebyggelser eller bygninger er bevaringsværdige i den forstand, at de skal beskyttes gennem kommune- og lokalplanlægningen.

Boligreguleringsloven, kapitel VII (helårsbeboelse)

Loven har bl.a. til formål at forhindre uhæmmet spekulation i boligmarkedet med heraf følgende boligmangel samt at modvirke dannelse af "sommerhuskvarterer" i områder, der er udlagt til helårsbeboelse. Loven forbyder, at en bolig nedlægges helt eller delvis uden tilladelse fra kommunalbestyrelsen, samt at en bolig, der har været benyttet til helårsbeboelse, står ubeboet i længere tid. Hvis en helårsbolig er ledig i mere end 6 uger, kan kommunalbestyrelsen tvinge ejeren til at udleje boligen. Derved forhindres det, at ejendomme kun benyttes i perioder og henstår tomme i resten af året.

Byggeloven

Byggeloven har bl.a. til formål at sikre, at bebyggelse udføres og indrettes således, at den frembyder tilfredsstillende trykthed i brand-, sikkerheds- og sundhedsmæssig henseende, samt at fremme arkitektonisk kvalitet i byggeriet. Kommunalbestyrelsen kan gøre en tilladelse efter byggeloven afhængig af, at bebyggelsen får en sådan ydre udformning, at der i forbindelse med dens omgivelser opnås en god helhedsvirkning, hvis bebyggelsen mv. i området på forhånd er karakteriseret ved en særlig arkitektonisk, landskabsmæssig eller æstetisk helhedsvirkning, og navnlig hvor der er tale om »bevaringsværdige ældre bymiljøer«.

Kommunalbestyrelsen kan desuden gennem et påbud til ejeren sikre, at ejendommen holdes i en under hensyn til beliggenheden sømmelig stand.

Byfornyelsesloven

Lov om byfornyelse og udvikling af byer (LBK 1228 af 3. oktober 2016), er et redskab for kommunerne til at

gennemføre en målrettet by- og boligpolitisk indsats. Loven giver kommunalbestyrelsen mulighed for med henblik på at styrke grundlaget for private investeringer at træffe beslutning om områdefornyelse for bl.a. nedslidte byområder i mindre byer, hvor der er et væsentligt behov for en bymæssig udvikling. Beslutningen skal gå ud på at iværksætte og koordinere foranstaltninger, der fremmer udviklingen i området.

Byfornyelsen skal sætte gang i udvikling og omdannelse af de dårligste byområder for at gøre dem attraktive for bosætning og privat investering. Byfornyelsen skal også forbedre boligstandarden i den dårligste del af boligmassen og dermed sikre tidssvarende boliger af en god standard.

Fredede bygninger

En stor del af bygningerne inden for området er fredet efter Lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer § 3 (LBK nr. 219 af 6. marts 2018) I visse tilfælde er arealer, beplantning eller andet i tilknytning til bygningerne også fredet. Det drejer sig blandt andet om Gudsagerens seks ældste karréer og allé. Bygningerne er blevet fredet af flere omgange i perioden imellem 1920 og 1988 (Fredningslisten 2018).

Kommunal planlægning og andre lokale bestemmelser med betydning for verdensarvsområdet og bufferzonen

Lokalplan 1311-41 Christiansfeld bymidte – bevarende lokalplan

Lokalplan 1311-41 omfatter hele verdensarvsområdet og fastsætter bestemmelser for områdets anvendelse, udstykning, veje, stier og parkering, ledningsanlæg, bebyggelsens omfang og placering, bebyggelsens ydre fremtræden, skiltning, ubebyggede arealer, bevaring af bebyggelse m.m. Lokalplanen er udarbejdet for at kunne imødekomme ønske om i højere grad at sikre Christiansfelds historiske bykernes bygninger, grønne elementer og gadestruktur. Samtidig er det hensigten at sikre udviklingsmulighederne i bymidten indenfor udvalgte byomdannelsesområder under hensyntagen til den historiske kontekst. Visse steder vil udviklingsmulighederne endda kunne understøtte den historiske kontekst, f. eks. ved at retablere haveanlæg eller lade ny bebyggelse understøtte byens bebyggelsesstruktur. Lokalplanen søger at sikre bygningsstrukturer, arkitektur, grønne elementer samt de funktionelle sammenhænge, der er bærende elementer i forhold til byens kulturarv. Lokalplanen skelner i bestemmelserne mellem bygningerne fra de forskellige perioder og stilarter. Lokalplanen udlægger områder til forskellige typer af anvendelse. I bymidten kan der være et bredt udvalg af funktioner som detailhandel, institutioner, boliger og forskellige typer erhverv. I boligområderne gives der desuden mulighed for mindre erhvervs- og håndværksvirksomhed i tilknytning til boliger, hvilket der har været en tradition for i byen, mens Gudsageren skal fastholdes som kirkegård og grønt område. Mange bygninger i byen er fredede efter lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer § 17 (LBK nr. 219 af 6. marts 2018) og på den måde sikret mod nedrivning, og lokalplanen sikrer desuden de bygninger, der er bevaringsværdige, mod nedrivning.

Lokalplan 1311-11 Christiansfeld gamle skole – almene boliger

Lokalplan 1311-11 omfatter den tidl. Christiansfeld Skole beliggende mellem Nørregade og Lindegade vest for Salshuset. Lokalplanen fastsætter bestemmelser for områdets anvendelse, udstykning, adgang, stier, parkering, ledningsanlæg, bebyggelsens omfang og placering, bebyggelsens ydre fremtræden, skiltning, ubebyggede arealer m.m. Lokalplanen er udarbejdet for at imødekomme ønsket om at kunne indrette almene boliger i områdets eksisterende fredede bygninger og i nye opførte i stedet for nyere bygninger, som nedrives. Byomdannelsen skal ske under hensyntagen til den historiske kontekst.

Bevaringsværdige bygninger

Alle bygninger, der er bygget før 1960 inden for verdensarvsområdet, er blevet registreret efter SAVE-metoden (Survey of Architectural Values in the Environment) og optaget i kommuneplantillæg 29 og lokalplan 1311-41 (jf. Planloven § 11a stk. 1, nr. 15 LBK nr. 287 af 16. april 2018). De bygninger, der vurderes som bevaringsvær-

dige, er dermed også bevaringsværdige i henhold til lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer § 17 (LBK nr. 219 af 6. marts 2018). SAVE-metoden er den i Danmark anerkendte metode til at registrere og vurdere bygningers og bymiljøers bevaringsværdier (SAVE 2011). En SAVE-vurdering af en bygning omfatter en vurdering af bygningens arkitektoniske værdi, kulturhistoriske værdi, miljømæssige værdi, originalitet og tilstand. Ved en vurdering efter SAVE-metoden får bygningerne en bevaringsmæssigværdi mellem 1 og 9, hvor kategori 1-3 er høj bevaringsmæssigværdi, kategori 4-6 er middel bevaringsmæssigværdi og kategori 7-9 er lav bevaringsmæssigværdi. I Kolding Kommune administreres bygninger indenfor kategori 1-4 som bevaringsværdige. I 1992 udarbejdede Miljøministeriet i samarbejde med Christiansfeld Kommune Christiansfeld Kommuneatlas, hvor alle bygningerne fra før 1940 blev registreret og vurderet i forhold til SAVE-metoden. I 2011 i forbindelse med udarbejdelsen af lokalplan 1311-41 for Christiansfeld Bymidte gennemførte Kolding Kommune en registrering af udvalgte bygninger og en registrering af bygninger fra perioden 1940-1960.

Kommuneplanen for verdensarvsområdet

Kommuneplan 2017- 2029 opdeler verdensarvsområdet i 4 rammeområder: De centrale dele af området udlægges som centerområde. De omkringliggende - primært de vestligste - udlægges til blandet boligbebyggelse. Gudsageren og Genforeningspladsen udlægges til område til fritidsformål. Endeligt udlægges området med den tidl. Christiansfeld Skole til boligområde.

Kommuneplanen har en særlig retningslinje for området omkring verdensarvsområdet kaldet Bufferzonen. Retningslinjen 4.2.3 Retningslinje for bufferzone om Verdensarvsområde Christiansfeld er fastlagt således:

Indenfor bufferzone til verdensarvsområdet, som vist på kortbilaget, må der ikke etableres anlæg eller byggeri, som virker dominerende eller forstyrrende i forhold til verdensarvsområdet. Ved bebyggelse og anlæg inden for bufferzonen skal der tages hensyn til verdensarvens enestående universelle værdier, og det skal godtgøres i hvert enkelt tilfælde, at beskyttelses- og bevaringsinteresser ikke kompromitteres. Oplevelsen af kontakten til det åbne land mod vest skal fastholdes uforstyrret. Sigtelinjen fra Lindegade mod øst søges reetableret, hvis der sker ændringer i byggeri indenfor bufferzonen.

Retningslinjen forpligter ved enhver afgørelse der træffes i henhold til planloven, dvs. kommuneplanlægning, lokalplanlægning, landzonesagsbehandling m.v..

Af hensyn til planloven, der skelner imellem byzone og landzone, er bufferzonen opdelt i en bufferzone - by og en bufferzone - land.

Bufferzone - by omfatter byområderne nord, øst og syd for verdensarvsområdet i en radius på ca. 200-500 meters afstand. Derudover er sigtelinjen fra Lindegade mod øst markeret ind igennem hele byen, for at der vil kunne tages højde for den i tilfælde af fremtidig byomdannelse. Denne bufferzone er udpeget, da det inden for den er væsentligt, at bebyggelsen underordner sig den gamle by og bystruktur. Bufferzone - by er allerede reguleret igennem eksisterende kommuneplanrammer og retningslinjer samt igennem gældende lokalplaner og deklamationer, der varetager hensynet til omgivelserne, herunder verdensarvsområdet. Sigtelinjen fra Lindegade mod øst planlægges medtaget i fremtidigt kommuneplantillæg for bufferzonen.

Bufferzone - land omfatter landskabsrummet vest for Christiansfeld, der er afgrænset af Christiansfeld by mod øst, motorvej E45 mod vest og skovbryn mod syd og nord. Derudover omfatter bufferzone - land området sydvest for Christiansfeld mod Christinero og indtil Hjerndrupvej. Denne bufferzone er udpeget, da der fra dette område er stærk visuel forbindelse til og fra verdensarvsområdet, der kræver beskyttelse. Derudover indeholder Bufferzone - land elementer i landskabet, der knytter sig til historien om Christiansfeld. Det drejer sig om Tyrstrupgård, som Brødremenigheden købte sine jorder fra og Christinero, der er et romantisk haveanlæg fra

samme periode som Christiansfelds grundlæggelse, der blandt andet indeholder et havehus, der stilmæssigt er inspireret af Brødremenighedens havehuse. Desuden er det væsentligt, at karakteren af landskabsrummet bevares som landbrugsområde og ikke bliver domineret af større tekniske anlæg. Bufferzone - land er primært reguleret via Planlovens landzonebestemmelser §§ 34-38 og kommuneplanens retningslinjer.

Området er i kommuneplan 2027-2029 desuden omfattet af retningslinjer for bymidteafgrænsning, skovrejsning uønsket samt national og regional cykelrute.

Arealfredning

Kirkegårdsalléen er fredet efter Naturbeskyttelseslovens § 33 (LBK nr. 1122 af 3. september 2018) efter afgørelse ved Fredningsnævnet den 12. marts 1951. Fredningen har til formål at bevare Kirkegårdsalléen i sin nuværende tilstand. Fredningen indeholder bestemmelser om, at Kirkegårdsalléen ikke må gennemskæres af gade- eller vejanlæg. Lindetræerne (48 stk.) ikke må fældes, topskæres eller undergraves eller på anden måde udsættes for en behandling, der kan medføre træernes ødelæggelse eller beskadigelse. Almindelig fagmæssig beskæring må dog finde sted.

Bevaringsdeklaration

Kirkepladsen er omfattet af en bevaringsdeklaration, der er tinglyst 15. september 1964. Deklarationen forpligter ejeren, der er Brødremenigheden, til stedse at bevare og foretage nødvendig vedligeholdelse af Kirkepladsen i den skikkelse den har i dag, mens byrådet ved en omlægning eller uforudset større ændring forpligter sig til at afholde de hermed forbundne udgifter. Fældning af større træer og væsentlige ændringer i den bestående karakter af Kirkepladsen må kun foretages, hvis det efter en havebrugskyndig eller forstkyndig persons skøn anses for nødvendigt.

Fortidsminder og fortidsmindebeskyttelseslinjer

På Gudsageren befinder der sig 20 krigergrave fra krigen i 1849. Disse er beskyttede fortidsminder efter Museumslovens § 29e (LBK nr. 358 af 8. april 2014) for hvilke tilstanden ikke må ændres. Krikergravene er desuden beskyttet af en fortidsmindebeskyttelseslinje i en radius af 100 meter efter Naturbeskyttelseslovens § 18 (LBK nr. 1122 af 3. september 2018). Inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen må der ikke foretages nogen ændring af tilstanden. Tilstandsændringer vil kræve en særlig dispensation efter loven.

Kirkebyggelinje

Brødremenighedens Kirke er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 19 vedrørende kirkebyggelinje (LBK nr. 1122 af 3. september 2018). Kirkebyggelinjen er en beskyttelseszone i 300 meters radius af kirken, hvor byggeri ikke må opføres over 8,5 meter i højden. En del af verdensarvsområdet er desuden omfattet af kirkebyggelinjen for den nærliggende Tyrstrup Kirke.

Skemaet på de næste sider redegør for indholdet og bindingerne for bufferzone - by og bufferzone - land.

	Bufferzone by	Bufferzone land
Bufferzonen omfatter	<p>Boligområder Christiansfeld Skole Rekreative arealer Centerområder med indkøbsmuligheder m.m. Tyrstrup Kirke Erhvervsområder Sigtelinje fra Lindegade mod øst igennem mejerivirksomhed</p>	<p>Jordbrugsarealer Forbindelsesvejen og Omfartsvejen (forbindelse til Motorvej E45, Kolding og Haderslev) Tyrstrupgård Tyrstrup Præstegård med Bulladen, Christinero (Romantisk haveanlæg etableret i slutningen af 1700-tallet, testamenteret til Brødrementigheden i år 1812) Tyrstrup Kro (overnatning)</p>
Eksisterende bevaringstiltag	<p>Planloven (LBK 287 af 16. april 2018) Kommuneplan 2017-2029: Kommuneplanrammer</p> <p>Kommuneplan retningslinjer: Bymidteafgrænsning, naturområder, økologisk forbindelsesområder, skovrejsning uønsket, regional cykelrute, national cykelrute, højspændingsledninger, kirkeomgivelser for Tyrstrup Kirke</p> <p>Lokalplaner og bygningsdeklarationer: Lokalplan 1.118 for Christiansfeld sydlige bydel Lokalplan 1.134 for Søndervang almene boliger Lokalplan 1.12 for center- og institutionsområde syd for Lindegade i Christiansfeld Lokalplan 1.142 for center- og boligområde i Lindegade øst for Herrnhuterbyen Lokalplan 1.125 for Erhvervsområde ved Lindegade, Christiansfeld Lokalplan 1.27 for Erhvervsområde ved Lindegade i Christiansfeld</p>	<p>Planloven (LBK 287 af 16. april 2018) Planlovens landzonebestemmelser Retningslinjer - for administration af planlovens landzonebestemmelser – Kolding Kommunes</p> <p>Kommuneplan 2017-2029: Kommuneplanramme for Tyrstrup Kro</p> <p>Kommuneplan retningslinjer: Særlig værdifuld natur, vandløb, naturområder vandløb, naturområder, særlig værdifuld natur terrestrisk, økologisk forbindelsesområder, særlig økologisk forbindelsesområde, potentielle vådområder, skovrejsning uønsket, jordbrugsformål, regional cykelrute, national cykelrute, kulturmiljø, højspændingsledninger, kirkeomgivelser for Tyrstrup Kirke</p> <p>Landzone lokalplan: Landzonelokalplan nr. 1.140 for Tyrstrup Kro</p>

	<p>Lokalplan 1.85 for område til boliger og institutionsformål Borgmestervej Lokalplan 1.43 for Erhvervsområde ved Kongensgade i Christiansfeld Lokalplan 1.119 for område tæt-lav boligbebyggelse Tøftevænget Lokalplan 1.80 for område til offentlige formål ved Birkevej, Christiansfeld Lokalplan 1.132 Lokalplan 1.16 institutionsområde ved Borgmestervej Bygningsdeklarationer</p>	
		<p>Øvrige bindinger: Bygningsfredninger (Bulladen fra ca. 1660, fredet 1920. Christinero fra slut 1700-tallet fredet 1981) efter lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer § 3 (LBK nr. 219 af 6. marts 2018) Fredet fortidsminde (voldsted ved Tyrstrup Præstegård) efter Museumslovens § 29e (LBK nr. 358 af 8. april 2014)</p>
	<p>Naturbeskyttelsesloven (LBK nr. 1122 af 3. september 2018): Åbeskyttelseslinje omkring Taps Å efter Naturbeskyttelseslovens § 16 Fortidsmindebeskyttelseslinjer efter Naturbeskyttelseslovens § 18 Kirkebyggelinjer for Brødremenighedens Kirke og Tyrstrup Kirke efter Naturbeskyttelseslovens § 19</p>	<p>Naturbeskyttelsesloven (LBK nr. 1122 af 3. september 2018): Naturfredning (Christinero fredet 1945) efter Naturbeskyttelseslovens § 33 Fortidsmindebeskyttelseslinjer efter Naturbeskyttelseslovens § 18 Beskyttet natur (eng og sø) efter Naturbeskyttelseslovens § 3 Åbeskyttelseslinje omkring Taps Å efter Naturbeskyttelseslovens § 16 Skovbyggelinjer efter Naturbeskyttelseslovens § 17 Kirkebyggelinjer for Brødremenighedens Kirke efter Naturbeskyttelseslovens § 19</p>

